

МРНТИ 15.81.21

<https://doi.org/10.51889/2020-4.1728-7847.16>

М. Абсатова¹, Р. Абдрахманова¹, С. Сулеймен¹
¹Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ МЕНЕДЖЕРДІҢ АҚПАРАТТЫҚ МӘДЕНИЕТІН ДАМУДЫҢ КОМПОНЕНТТЕРІ МЕН КӨРСЕТКІШТЕРІ

Аңдатпа

Зерттеудің мақсаты: ғылыми әдебиеттерді талдау негізінде болашақ педагог-менеджердің ақпараттық мәдениетін дамытудың компоненттері мен көрсеткіштерін анықтау.

Зерттеу әдістері: әдебиеттерді талдау, салыстыру, жалпылау.

Зерттеудің негізгі нәтижелері: ғылыми-педагогикалық әдебиеттерді зерттеу «ақпараттық мәдениет» ұғымының мазмұнын ашуға, ақпараттық мәдениеттің құрамдас бөліктерін анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеу барысында педагогтың кәсіби іс-әрекетіндегі ақпараттық мәдениет ерекшеліктері анықталды. Авторлар ізденіс нәтижесінде болашақ педагог-менеджердің ақпараттық мәдениетін дамытудың компоненттері мен көрсеткіштерін ұсынады.

Кілт сөздер: ақпараттық мәдениет, болашақ педагог-менеджер, ақпарат, компонент, көрсеткіш.

М. Абсатова¹, Р. Абдрахманова¹, С. Сулеймен¹
¹Казахский национальный педагогический университет им. Абая
г. Алматы, Казахстан

КОМПОНЕНТЫ И ПОКАЗАТЕЛИ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА-МЕНЕДЖЕРА

Аннотация

Цель исследования: на основе анализа научно-педагогической литературы определить компоненты и показатели развития информационной культуры будущего педагога-менеджера.

Методы исследования: анализ литературы, сравнение, обобщение.

Основные результаты исследования: изучение научно-педагогической литературы дало возможность раскрыть содержание понятия «информационная культура», составляющие информационной культуры.

В исследовании авторы попытались определить особенности информационной культуры в профессиональной деятельности педагога. Научный поиск помог авторам разработать компоненты и показатели развития информационной культуры будущего педагога-менеджера.

Ключевые слова: информационная культура, будущий педагог-менеджер, информация, компонент, показатель.

М. Absatova¹, R. Abdraxmanova¹, S. Suleyman¹
¹ Abai Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan

COMPONENTS AND INDICATORS OF THE INFORMATION CULTURE DEVELOPMENT OF THE FUTURE TEACHER-MANAGER

Summary

Purpose of the study: based on the analysis of scientific and pedagogical literature, to determine the components and indicators of the development of information culture of the future teacher-Manager.

Research methods: literature analysis, comparison, generalization.

Main results of the research: the study of scientific and pedagogical literature made it possible to reveal the content of the concept of "information culture", the components of information culture.

In the study, the authors tried to determine the features of information culture in the professional activity of a teacher. Scientific search helped the authors to develop components and indicators for the development of information culture of the future teacher-Manager.

Keywords: information culture, future teacher-Manager, information, component, indicator.

Кіріспе

Бүгінгі таңда мобильді, шығармашылық өсуге және өзін-өзі кәсіби жетілдіруге, инновацияларды қабылдау мен құруға және сол арқылы өз білімін жаңартуға, педагогикалық теория мен тәжірибені байытуға қабілетті, ақпараттық мәдениеттің жоғары деңгейіне ие мұғалім тиімді жұмыс істейді.

Бүгінгі білім саласында республикадағы білім кеңістігін әлемдік деңгейге жеткізуге ұмтылыс байқалады және педагог менеджердің іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Жаңа типті мектептегі мұғалімнің біліктілігін жетілдіру мен қатар, кәсіби іс-әрекеттің ғылыми негіздерін іс-тәжірибелеріне қолдануға, адами-құндылық қасиеттермен қатар іскерлік пен дағдыны қалыптастыруда оқушыны қалай оқыту керек – деген мәселеге жаңа көзқарас, жаңа ой қажет.

Қоғам талабына сай даму кезеңінде ең қажеттісі жаңа мазмұн, жаңа ақпаратты меңгеріп ыңғайына қарай қолдану білікті мамандарға қойылатын негізгі бір талаптардың бірі. Ақпараттар тасқыны толассыз ағылған қоғамымызда әр педагог өз ісіне қажетті өзгерістерді, әр түрлі тәжірибелер жөніндегі мағлұматтарды, жаңа әдіс-тәсілдерді дер кезінде қабылдап, дұрыс пайдалана білу керек.

Зерттеудің әдіснамасы: ақпараттық мәдениеттің мотивациялық құрылымы, ақпараттық мәдениет феномені туралы теориялық түсініктерді жүйелеу контекстінде информатиканы "ашық метакурс" ретінде оқыту шегінде болашақ мұғалімдердің осы сапасын қалыптастырудың әдістемелік жүйесі ұсынылған.

Зерттеу нәтижелері.

Ғылыми педагогикалық, психологиялық, арнайы әдебиеттер талдауы көрсеткендей болашақ педагогтың ақпараттық мәдениеті мәселесінің кең қарастырылуын байқаймыз. Сол себепті біз, ең алдымен, «ақпараттық мәдениет» ұғымының мәнін ашуды жөн көрдік.

Ю. С. Зубовтың түсіндірмесіне сәйкес ақпараттық мәдениет - бұл кәсіби және кәсіби емес қажеттіліктерді қанағаттандыруға бағытталған жеке ақпараттық іс-әрекетті оңтайлы жүзеге асыруды қамтамасыз ете отырып, білім, білік, дағдылардың жүйелендірілген жиынтығы [1].

Бұл анықтамада ақпараттық мәдениет кез келген өзара ақпараттық іс-қимылды реттейтін жалпыадамзаттық мәдениеттің негізі ретінде сипатталады.

Г. В. Грачева жұмысында ақпараттық мәдениет адамға креативті даму үшін жағдай жасайды, сондай-ақ тұлғаны ақпараттық манипуляциядан қорғайды деп бекітіледі [2].

Н.И. Гендина тұжырымдамасында тұлғаның ақпараттық мәдениеті "табысты кәсіби және кәсіби емес іс-әрекеттің маңызды факторы, сондай-ақ ақпараттық қоғамда тұлғаның әлеуметтік қорғалуы" ретінде түсіндіріледі. Бұл жерде адамның ақпараттық мәдениеті туралы өзі туралы ойлағандықтан емес немесе ол қалай көрінгісі келетініндет емес, оның дербес ақпараттық іс-әрекетінің нақты нәтижелері бойынша бағалайтынына назар аударылады [3].

Төменде суретте біз педагогтың кәсіби іс-әрекетіндегі ақпараттық мәдениет ерекшеліктерін анықтауға тырыстық. Сурет-1

Сурет-1 Педагогтың кәсіби іс-әрекетіндегі ақпараттық мәдениет ерекшеліктері

Педагогтың ақпараттық мәдениетін кәсіби маңыздылығы тұрғысынан қарай отырып, педагогтың ақпараттық мәдениеті кәсіби іс-әрекетке ақпараттық дайындықтың негізі болып табылатыны туралы қорытынды жасауға болады (сурет -2).

Сурет-2 Педагогтың ақпараттық мәдениеті

М. С. Чванова бойынша кәсіби іс-әрекеттегі ақпараттық даярлық аспектілерін [4]: мотивациялық, когнитивті, операциялық және эмоциялық-еріктікті деп анықтауға болады.

Аталған аспектілер ақпараттық мәдениетке қатысты да күмәнсіз қызығушылық танытады. Барлық аспектілер өзара байланысты, өзара шартты, өзара бірін-бірі толықтырады.

Педагогтың ақпараттық мәдениетін дамыту үдерісіне қатысты кәсіби дайындық барысында жетекші рөл операциялық құрамдауыштарды бөлу қажет.

Бұл, біріншіден, жоғары кәсіби педагогикалық білім беру стандарттарының мазмұнымен, екіншіден, мақсатты диагностикалық тапсырманың бар мүмкіндігімен, үшіншіден, педагогтың ақпараттық мәдениетін кітапханалық-библиографиялық, бағдарламалық-техникалық және ақпараттық құрамдастарын бір мезгілде қарау қажеттілігі мен ыңғайлылығымен түсіндіріледі.

Келесі кезекте біз болашақ педагог-менеджердің ақпараттық мәдениетінің құраушыларын анықтадық ,сурет-3.

Сурет-3 Ақпараттық мәдениеттің құраушылары

В.В. Самохвалова [5], М.С. Иванованың кәсіби іс-әрекетке даярлық компоненттеріне ұқсас, ақпараттық мәдениеттің келесі құрамдас құрамын көрсетеді: мотивациялық, когнитивті, операциялық, эмоциялық-ерік компоненттері.

В. Ходякова [6] ақпараттық мәдениеттің аксиологиялық, коммуникативтік-этикалық, интеллектуалдық-танымдық, қолданбалы, болжамдық, эргономикалық, құқықтық құрауыштарын бөліп көрсетеді.

Н.В. Макарова [7] ақпараттық мәдениеттің келесі аспектілерін көрсетеді: техникалық құрылғыларды пайдалану бойынша нақты дағдылар, өз іс-әрекетінде компьютерлік ақпараттық технологияны пайдалану құралдары, мерзімді басылымдардан да, электрондық коммуникациялардан да ақпаратты алу, оны түсінікті түрде ұсыну және тиімді пайдалана білу, ақпаратты аналитикалық өңдеу негіздерін білу, әртүрлі ақпаратпен жұмыс істеу, өз іс-әрекет саласындағы ақпараттық ағындардың ерекшеліктерін білу .

В. Ю. Милитарев, Е. П. Смирнов, И. М. Яглом [8] ақпараттық мәдениетті білу, бар білімді дәлме-дәл формаға келтіре білу, формальды сипаттамаларды дұрыс түсіндіре білу.

М. Бугрин мен Г. Степаненко [9] келесі іскерліктерді атап өтеді: қарапайым немесе ғылыми тілдерде әр түрлі мәтіндермен ұсынылған ақпаратты түсіне білу, белгілі бір адресатқа түсінікті мәтіндердің көмегімен әр түрлі нысандар туралы ақпарат бере білу.

Ғылыми әдебиеттер таладуы көрсеткендей, ақпараттық мәдениеттің құрамдас бөліктері: ақпарат және ақпараттық процестер, компьютердің құрылымы және оның бағдарламалық қамтамасыз етілуі туралы білім. Компьютер көмегімен есептерді шешу кезінде ақпараттық модельдеуді қолдана білу. Пернетақтадан ақпаратты жеткілікті жылдамдықпен жүргізу және графикалық бағдарламалармен жұмыс істей білу. Құжаттарды, соның ішінде мультимедиялық презентацияларды жасау және редакциялай білу. Электрондық кестелер көмегімен сандық ақпаратты өңдеу қабілеті. Ақпаратты сақтау және іздеу үшін деректер базасын қолдана білу. Компьютерлік желінің ақпараттық ресурстарын қолдана білу. Ақпаратты пайдалану кезіндегі этикалық бұйрық: авторлық құқықты құрметтеу, e-mail бойынша сауатты хат алмасу, ақпаратты пайдалануға сұраныс және т.б.

Төменде 1- кестеде біз болашақ педагог менеджердің ақпараттық мәдениетін дамытудың компоненттері мен көрсеткіштерін ұсынамыз (кесте-1).

Кесте-1 Болашақ педагог менеджердің ақпараттық мәдениетін дамытудың компоненттері мен көрсеткіштері

	Компоненттер	Көрсеткіштері
1.	Мотивациялық	- ақпараттық іс-әрекет құндылықтарын түсіну және қабылдау; -болашақ маманның ақпараттық сана-сезімінің жағдайы (жалпы мәдени және кәсіби білімділігі; -өз білімін жетілдіру мақсатында ақпараттық білім беру ресурстарын қолдану; нақты іс-әрекеттің құндылықтармен келісілуі); -жеке ақпараттық-педагогикалық іс-әрекет нәтижелеріне қанағаттанушылық).
2.	Мазмұндық	-дағдылардың икемді жүйесінің болуы; білім беру мекемесінде ақпараттық өзара іс-қимылды қамтамасыз етуге қатысу); -шығармашылық белсенділік және дербестік (жобалық іс-әрекетке қатысу, жеке ақпараттық өнімдерді құру; - қажетті ақпараттық ресурстарды таңдау және тарту қабілеті); -ақпараттық іс-әрекетке эмоционалдық қатынас (оң кәсіби өзін-өзі бағалау; ақпараттық іс-әрекетке қызығушылықтың болуы).
3.	Іс-әрекеттік	- ақпараттық-технологиялық дағдылардың дамуы (өзекті педагогикалық міндеттерді шешуде ақпараттық технологияларды қолдану); - ақпараттық-педагогикалық іс-әрекеттің табыстылығы мен тиімділігі (ақпараттық-педагогикалық іс-әрекет саласында жетістіктердің болуы); - ақпаратпен мақсатты түрде жұмыс істей білуі (іздеу, іріктеу, құру), ақпаратты талдаудан өткізудің түрлі тәсілдерін меңгерген, ақпараттық дүниетанымды игерген.

Жоғарыда айтылғандай, ақпараттық мәдениет постиндустриалды қоғамда тұлғаның интегративті сапалық сипаттамасы ретінде ұсынылады. Бұл маманның кәсіби мәдениетін дамытуға көмектеседі, ол өз кезегінде инфосалада жазылған білімі мен ақпаратты үнемі бағалауға мүмкіндік береді, оларды жаңа білім алу мен оны практикалық қолданудағы ең маңызды білім мен ақпараттық модельдерді байланыстыруға мәжбүр етеді.

Қорытынды

Сонымен, болашақ педагог-менеджердің жалпы және кәсіби мәдениетінің бөлігі ретінде ақпараттық мәдениет күрделі құрылымға ие, ол екі блокты қамтиды: ақпараттық дүниетаным және ақпараттық іс-әрекет.

Зерттеуіміздің негізгі ұғымы «ақпараттық мәдениеттің» мәнін ашуға тырыстық. Көптеген педагогикалық, психологиялық, арнайы әдебиеттерді талдау барысында аталмыш категорияның мәні нақтыланды.

Болашақ педагог-менеджердің ақпараттық мәдениетін дамытудың компоненттері мен көрсеткіштері анықталды.

Әдебиеттер:

1. Yu. S. Zubov *ideya informacionnoj kul'turologi /Bibliografiya. 2016.№6. – S. 136–137.*
2. Gracheva G.V., Mel'nik I.K. *Problemy obespecheniya informacionno- psihologicheskoy bezopasnosti M.: IF RAN, 2008 g. – 365 s. (2002, 2003)*

3. Gendina N.I. *Informacionnaya kul'tura lichnosti: diagnostika, tekhnologiya formirovaniya.* – Kemerova, 2014. – 143s
4. M. S. Chvanova *Ispol'zovanie apparata teorii nechetkih mnozhestv pri proektirovanii sovremennyh tekhnologij distancionnogo obucheniya*// 2013.-T.16 №2. - S. 447-468
5. V. V. Samohvalova *Formirovanie informacionnoj kul'tury lichnosti v bibliotekah iobrazovatel'nyh uchrezhdeniyah. Materialy mezhdunar. konf. «Informacionnye resursy. Integraciya. Tekhnologii. NTI-97».* M.: VINITI RAN, 1997 g. – S 37.
6. V. Hodyakova *Personal'nyj komp'yuter dlya vsekh. Hranenie i obrabotka informacii. T.1 M.: Vysshaya shkola, -2008g. – 96 s.*
7. Makarova N.V. *Informatika: Uchebnik dlya vuzov/ Makarova N.V., Volkov V.B. SPb.: 2011.- 576 s.*
8. V. Yu. Militarev, E. P. Smirnov, I. M. Yaglom «*O vospitanii informacionnoj kul'tury uchaschihsya srednej obshcheobrazovatel'noj shkoly*»- M.: NII ShOTSO APN SSSR, 2015. -45s
9. M. Bugrin i G. Stepanenko *Informacionnaya kul'tura v sodержanii obshchego obrazovaniya / M. Bugrin // Sovetskaya pedagogika. -1991.-№3. – S.33-38*